

WITTGENSTEIN

OCH DEN INTELLEKTUELLA ÄRLIGHETEN

Ingemar Hedenius, professor i praktisk filosofi vid universitetet i Uppsala, publicerade den 8 juli 1959 en ilsken artikel om Wittgenstein i *Dagens Nyheter*. Rubriken var *Sekteristen Wittgenstein*. Enligt Hedenius var Wittgenstein en företrädare för en "intellektuellt oren anda", han var "en sekterist och en mystifikatör" som "saknade den normale vetenskapsmannens vilja till självkritik". Osv. Artikelnen ledde till flera inlägg, bl.a. följande som Mats Furberg och jag skrev tillsammans under några dagars vistelse i Mollösund sommaren 1959.

Särskilt mycket finns inte skrivet om människan Wittgenstein. Några minnesrunor, Russells historier i "Porträtt ur minnet" och Malcolms bok, som anmäldes i DN den 1 juli, det är allt. Till detta kommer en vilt blomstrande anekdotflora. Ett så magert material låter sig ju tolkas på många sätt, och Ingemar Hedenius har onekligen valt ett av de mindre smickrande. Wittgenstein var enligt honom "en filosofisk sekterist" som var oklar och intellektuellt oredlig och uppvisade den profetiske mystagogens gängse olater. Han hemlighöll sina läror och utestängde folk från sina föreläsningar, som till råga på allt försiggick i hans bostad med neddragna rullgardiner; han var i avsaknad av självkritik och rädd för kritik, och efter "Tractatus" var hans enda publikation av intresse en ilsken insändare i Mind. (Varför är hans artikel i Proceedings of the Aristotelian Society inte värd uppmärksamhet?)

Men är det så underligt att en vetenskapsman som håller på att utexperimentera en ny metod inte publicerar något så länge han inte själv är någorlunda nöjd med sina resultat? Eller att han tar avstånd från att andra pådyvlar honom åsikter som han endast hyst provisoriskt? I de manuskript som nu till en del blivit tryckta finner man hur Wittgenstein ideligen upptäcker fel i vad han tidigare gjort. Han trodde länge att han skulle kunna göra "en bra bok", dvs en väldisponerad avhandling, men i förordet till "Filosofiska undersökningar", som han aldrig hann slutföra, konstaterade han att detta låg utanför hans förmåga. Detta är anledningen till att inga av 30-talsmanuskripten blev publicerade under hans livstid. Däremot tycks inte ha haft något emot att t ex John Wisdom utnyttjade hans tankar i en rad uppsatser. Och han diskuterade hela tiden livligt med lärjungar och vänner (bland dem G E Moore under några år i början på 1930-talet). Wittgensteins föreläsningar var i själva verket ett slags seminarier, och enligt Malcolms vittnesbörd avvisades ingen som ville delta i dem under en längre tid. Strögäster släpptes däremot inte in. Sådana restriktioner förekommer fortfarande vid engelska universitet, och det är heller inte ovanligt att övningarna försiggår i lärarnas rum på colleget. (Isaiah Berlin är ett exempel.) Däremot är det numera ovanligt att eleverna regelbundet travar hem till lärarnas privatbostad för att dricka té och diskutera, vilket Moore tillät under flera år.

Hedenius är också upprörd över att Wittgenstein inte föreläste på samma sätt som t ex Russell och Moore. Därom är inte så mycket att säga; varför skulle alla föreläsa på samma sätt? Men det som är verkligt fullt i sammanhanget är att Hedenius försöker misstänkliggöra Wittgensteins goda vilja och intellektuella ärlighet: "Wittgenstein tycks ... ha eftersträvat att ge sina åhörare illusionen att vara närvarande vid märkliga tankars födelse – i vånda och inspiration." Flera av hans föreläsningsserier finns dock tillgängliga och ger ingalunda något intryck av att han inte allvarligt och ärligt bemödat sig om att tänka så klart som möjligt. Det framgår också tydligt att många av idéerna har sprungit fram direkt ur diskussionerna, vilket flera av hans elever också har bekräftat. Om idéernas märklighet kan det råda delade meningar, men vi har ingen anledning att betvivla Wittgensteins ärlighet.

Enligt Hedenius led Wittgenstein av ett profetiskt missmod om sin egen verksamhets värde: "På egocentriska maktmänniskors vanliga sätt ersatte han den sunda självkritiken med plötsliga anfall av den idén att hans verksamhet saknade *allt* värde." Men är det inte rätt vanligt att analytiska filosofer ibland betvivlar filosofins existensberättigande? I ett samtal hos Epiktetos förebrås en logiker för att han inte ger lärjungarna "färdkost på livets resa". Wedberg har säkert rätt i sin förmodan att mer än en av vår tids s k analytiska filosofer på samma sätt har förebrått sig själva. Och detta gäller nog i speciellt hög grad utövarna av den "terapeutiska" filosofi som Wittgenstein begynte.

Det betänkligaste med Hedenius artikel är inte de små sakfelen, utan den allmänna tonen, de ideliga antydningarna att Wittgenstein inte var en allvarlig tänkare. Wittgenstein var otvivelaktigt en människa som stod på gränsen till sinnessjukdom. Men Malcolms bok ger besked om att han inte var fullt så mystisk i sitt personliga beteende som både anhängare och motståndare har velat göra gällande. De devota lärjungarnas skönmålning har hos Hedenius bytts om i ett lika kritiklöst nedsvärtande. Borde vi inte avstå från tvärsäkra omdömen om Wittgensteins person tills en rejäl biografi givit oss tillräckligt med vetande om mannen? Och framgår inte hans vetenskapliga ärlighet av hans postuma böcker?

MATS FURBERG
TORE NORDENSTAM